

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА РАДА НАН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ**

БІБЛІОТЕКА. НАУКА. КОМУНІКАЦІЯ.

**ПРІОРИТЕТИ СЬОГОДЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали Міжнародної наукової конференції
(Київ, 1–3 жовтня 2025 р.)**

Том 1

КИЇВ 2025

DOI :

УДК 02:001:316.77]:027.021.1:021:021.64](100)(082)

Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи : матеріали Міжнар. наук. конф. (1–3 жовт. 2025 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2025. Т. 1. 528 с.

Збірник містить матеріали міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи» (1–3 жовт. 2025 р.), в яких висвітлено пріоритетні напрями та актуальні питання розвитку бібліотечно-інформаційного потенціалу, проблеми функціонування наукових бібліотек в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання, представлено результати досліджень та науково-прикладні розробки в сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи.

Українськими та зарубіжними фахівцями розкрито теоретичні та прикладні аспекти розбудови, використання, організації доступу до електронних інформаційних ресурсів наукової бібліотеки у вебсередовищі та оптимізації бібліотечно-інформаційної діяльності задля продукування нового знання і забезпечення інформаційних потреб суспільства. Розглянуто актуальні питання щодо міжнародної взаємодії та сталого розвитку бібліотечно-інформаційного комплексу; питань відкритої науки в Україні; бібліотечно-інформаційної діяльності у сфері правового і соціально-політичного інформування; ролі бібліотеки в цифровій інфраструктурі знань; рукописної спадщини України у сьогоденні та перспективі; пошуку відповідей на виклики часу української біографіки; сьогоденних викликів і нових можливостей наукової архівної спадщини; друкованої та електронної періодики в системі документальних комунікацій; історії, сучасного стану і тенденцій розвитку наукової каталогізації стародруків і рідкісних видань; дослідження музичної культури в умовах сьогодення; наукового, освітнього та культурного простору під час війни; особливостей реагування на сучасні виклики та світовий контекст інституту президентства в Україні. Також висвітлено новітні завдання збереження бібліотечних та архівних фондів, що становлять культурне надбання України; дослідників української діаспори; дослідження єврейської історико-культурної спадщини України (до 10-річчя Української асоціації юдаїки).

Видання адресоване працівникам бібліотечно-інформаційної галузі, фахівцям документно-комунікаційної сфери, викладачам, аспірантам і студентам закладів вищої освіти.

Відповідальний редактор: О. М. Василенко

Редакційна колегія:

Л. А. Дубровіна – чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук; Т. Д. Антонюк – д-р іст. наук; Н. П. Бондар – канд. іст. наук; О. А. Вакульчук – д-р іст. наук; О. М. Василенко – канд. іст. наук; Т. І. Власюк – канд. техн. наук; О. В. Григоревська – д-р наук із соц. комунікацій; В. В. Добровольська – д-р наук із соц. комунікацій; М. Б. Закіров – д-р політ. наук; Л. В. Івченко – канд. мист.; Г. В. Індиченко – канд. іст. наук; Ю. М. Капіца – д-р юр. наук.; Т. В. Коваль – канд. іст. наук; Т. М. Коваль – канд. іст. наук; Ю. С. Ковтанюк – канд. іст. наук; Ю. М. Половинчак – д-р наук із соц. комунікацій; В. І. Попик – чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук; Г. Я. Рудий – д-р іст. наук; Я. І. Савчук – канд. біол. наук; О. П. Степченко – канд. іст. наук; В. М. Удовик – д-р наук із соц. комунікацій; В. В. Черноіваненко – канд. іст. наук; А. І. Шаповал – д-р іст. наук.

Автори несуть повну відповідальність за підбір та точність наведених фактів, цитат, власних імен, бібліографічних посилань та інших відомостей.

Kyiv, Ukraine
e-mail: juliiavernik@gmail.com;

Oleksii Vernik,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0572-2005>,
Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher of Associate,
Senior Researcher of Associate of Department of Formation of
Biobibliographic Information Resources,
Institute of Biographical Research,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: olex.vern@gmail.com

Artificial Intelligence as a Tool for the Modernization of the Ukrainian National Biographical Archive

The abstract examines the prospects of applying artificial intelligence (AI) technologies to the modernization and further development of the Ukrainian National Biographical Archive (UNBA). Five key areas of AI integration into UNBA are analyzed: enhancement of software solutions; automated addition and refinement of information about historical figures; identification of connections between personalities and institutions; generation of comprehensive biographical narratives and visualizations; creation of an intelligent voice-based assistant. It is noted that the use of modern AI technologies will contribute to the internal modernization of UNBA, increase the efficiency of working with biographical data.

Keywords: artificial intelligence; Ukrainian National Biographical Archive; databases; information systems; digital humanities.

Вірченко Тетяна Ігорівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7953-2285>,
докторка філологічних наук, професорка,
професорка кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства,
факультет української філології, культури і мистецтва,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна
e-mail: t.virchenko@kubg.edu.ua

Теоретична модель інтелектуальної біографії

У розвідці здійснена спроба запропонувати модель інтелектуальної біографії на основі здобутків у біографії за 2014–2025 роки. Реконструкцію здійснено, зважаючи на функцію, автора, постать, методи, предметне поле, структуру, реципієнта інтелектуальної біографії.

Ключові слова: інтелектуальна біографія, теоретична модель, реконструкція.

Відзначимо, що на сьогодні інтелектуальна біографія побутує як жанр (О. Харитоненко), вид інтелектуальної історії (І. Демуз), модель біографічного аналізу (В. Левченко), залежно від обраного дослідницького підходу.

Зважаючи на стан розвитку проблеми, вважаємо за доцільне в межах цієї розвідки визначити теоретичну модель жанру інтелектуальної біографії на матеріалі інтелектуальних біографій 2014–2025 років (Ю. Капарулін «Олександр Рябінін-Скляревський: інтелектуальна біографія історика (1878–1942 рр.)» (2014), Д. Сачко «Докія Гуменна: інтелектуальна біографія» (2018), У. Граб «Мирослав Антонович: інтелектуальна біографія. Еміграційне музикознавство в українському культуротворенні повоєнних десятиліть» (2019), О. Баган, П. Іванишин «Василь Іванишин: інтелектуальна біографія» (2023), І. Чедолума «Дилеми українського Мефістофеля: інтелектуальна біографія Михайла Рудницького» (1889–1975) (2024), В. Ададурова «“Переставляючи слова у століттях”: інтелектуальна біографія Ілька Борщака» (2024) та інші).

Місію (функцію) інтелектуальної біографії найточніше сформульовано В. Андрєєвим унаслідок пошуку дефініції й окреслення відмінностей інтелектуальної й традиційної біографії в розвідці «“Інтелектуальна біографія” історика: експлікація поняття» (2011).

Пізнання ідентичності особистості й текстуалізація здобутої інформації – потужний інструмент збереження культурної пам’яті або розвінчання міфів. Так, наприклад, надзвичайно цінним є дослідження В. Ададурова про Ілька Борщака, адже в борщакознавстві існувала недобра тенденція максимально ідеалізувати або критикувати постать.

Автором інтелектуальної біографії є науковець, який може представляти різні наукові спеціальності (мистецтвознавство, історія, філологія, зокрема літературознавство), мати відмінний рівень досвідченості, але навряд чи це може й мусить позначатися на дотриманні методології дослідження. Разом із тим, зменшена часова дистанція з особою, обраною для дослідження, можливість контактувати з рідними або наявність родинного зв’язку матиме вплив на спосіб викладу матеріалу, адже набуття автором статусу очевидця подій сприяє тому, що слова набувають іншої ваги.

Базовими *методами* дослідження вчені обирають історико-порівняльний, проблемний, історико-генетичний і проблемно-хронологічний; домінантними науковими принципами – об’єктивність, багатогранність.

Процес дослідження, відповідно до поглядів В. Чишка, передбачає чотири стадії: емпіричну; реконструкцію життя, діяльності (в усіх напрямках!) й психічного складу особистості; реконструкцію світоглядних поглядів постаті, зокрема в професійній діяльності; увиразнення морально-етичних якостей. Усе це в комплексі сприятиме репрезентації особи в усіх гранях ідентичності.

Постать. Першочергово дослідники зосереджують увагу на тих постатях, щодо життя й діяльності яких варто ліквідувати «білі плями»; тих особистостях, які зазнали кардинальних світоглядних змін. Наприклад, Олександр Рябінін-Скляревський зазнав трансформацій національної ідентичності. Не менше уваги заслуговують ті, хто науковцями був вилучений із наукового дискурсу. Така доля, наприклад, спіткала музиколога Мирослава Антоновича, повернення ім’я якого стало можливим лише в незалежній Україні.

Предметне поле інтелектуальних біографій доволі широке: життєва історія носія ідей (постаті); історія ідей, значимих в історико-культурному розвитку; досвід комунікації героя інтелектуальної біографії з суспільством.

Зміст. Уявлення про зміст формується на основі формули, запропонованої Дональдом Вокером, згідно з якою інтелектуальна біографія передбачає сукупність анкетної біографії особистості й професійної, бібліографічної й ситуаційної біографій.

Аналіз *структури* інтелектуальних біографій дає право стверджувати існування двох моделей. Основна відмінність між ними – це принцип структурування розділів: він може бути або хронологічний, або за гранями діяльності. Відзначимо, що автори здебільшого послуговуються першим принципом. Разом із тим, Юрій Капарулін послідовно розмежував життя й діяльність Олександра Рябініна-Скляревського та його професійну біографію: діяльність як воєнного ученого і як дослідника історії України.

Реципієнт інтелектуальної біографії має бути, за Сереном К'єркегором, налаштованим на розуміння генези, сутності інтелектуальних ідей постаті, яка стала об'єктом дослідження. Будь-який інший класифікаційний поділ навряд чи є доречним. Автор інтелектуальної біографії також має пам'ятати, що сучасний читач потребує не лінійної, одновимірної оповіді, а соціокультурних, політичних та інтелектуальних контекстів.

Tetiana Virchenko,

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7953-2285>,

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Professor of Department of Ukrainian Literature,

Comparativistics and Grinchenko Studies,

Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art,

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

Kyiv, Ukraine

e-mail: t.virchenko@kubg.edu.ua

A Theoretical Model of Intellectual Biography

The study attempts to propose a model of intellectual biography based on the achievements in biography for 2014–2025. The reconstruction is based on the function, author, figure, methods, subject field, structure, and recipient of intellectual biography.

Keywords: intellectual biography, theoretical model, reconstruction.

Гиріна Тетяна Сергіївна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1587-8767>,

докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,

завідувачка кафедри соціальних комунікацій, словесності та культури,

факультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації,

Державний податковий університет,

Ірпінь, Україна

e-mail: hirinatetyana@gmail.com

Біографічні проєкти в епоху кліпової свідомості: техніки утримання уваги в аудіоформаті

Висвітлено особливості створення й поширення біографічних подкастів у контексті феномену кліпової свідомості. Окреслено й обґрунтовано найбільш ефективні техніки утримання